

ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผยทุนทางปัญญากับ
คุณภาพกำไรและมูลค่าตามราคาตลาดของบริษัท
จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย
กลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยี

THE RELATIONSHIP BETWEEN INTELLECTUAL
CAPITAL DISCLOSURES ON EARNINGS
QUALITY AND MARKET VALUES OF THAI
LISTED COMPANIES IN TECHNOLOGY SECTOR

อาภรณ์ แก้วทองค์*

Arporn Klaewtanong*

พัทธนันท์ เพชรเชิดชู**

Pattanant Petchchedchoo**

* นักศึกษาปริญญาเอก สาขาการบัญชี วิทยาลัยบริหารธุรกิจนวัตกรรมและการบัญชี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

* Ph.D. Candidate, Doctor of Philosophy Program in Accountancy, College of Innovative Business and Accountancy, Dhurakij Pundit University

* Email: applewan123@hotmail.com

** รองอธิการบดีสายงานภาคีสัมพันธ์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

** Vice President in Strategic Alliance, Dhurakij Pundit University

บทคัดย่อ

ทุนทางปัญญาเป็นสิ่งสำคัญในการสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันขององค์กร ยิ่งไปกว่านั้น ทุนทางปัญญาเป็นสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตน และมีมูลค่าที่ซ่อนอยู่ ดังนั้นการเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญาจึงเป็นประโยชน์สำหรับผู้ใช้อ้างอิงที่เกี่ยวข้องซึ่งผู้ใช้สามารถนำข้อมูลดังกล่าวมาใช้ในการประเมินกิจการในด้านต่างๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจ งานวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการเปิดเผยทุนทางปัญญาและความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผยทุนทางปัญญากับคุณภาพกำไรและมูลค่าตามราคาตลาด ของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยี โดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ผลการศึกษาพบว่ามีการเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญาโดยใช้ตัวอักษร (จำนวนคำ) มากที่สุด ซึ่งมีลักษณะการเปิดเผยโดยใช้การบรรยายมากที่สุด สำหรับตำแหน่งการเปิดเผยในรายงานประจำปีพบมากที่สุดในตำแหน่งการประกอบธุรกิจ โดยระดับการเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญาพบว่ามีอยู่ในระดับน้อย นอกจากนี้พบว่า การเปิดเผยทุนทางปัญญาไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพกำไรและมูลค่าตามราคาตลาด

คำสำคัญ: ทุนทางปัญญาคุณภาพกำไร มูลค่าตามราคาตลาด

Abstract

An intellectual capital is essential in making a competitive advantage of organizations. In addition, the intellectual capital is intangible asset and has hidden value. Therefore, a disclosure of intellectual capital information is beneficial for relevant users who can utilize this information to evaluate the business in various aspects of devising making. This paper aims to investigate how the intellectual capital were disclosed as well as examine the relationships between the intellectual capital disclosures on earnings quality and market values of listed companies in the Stock Exchange of Thailand (SET) focusing technology sector. Content analysis was used to analyze the data. The findings revealed that the disclosure of intellectual capital information focuses mostly on textual disclosure (amount of words). The nature of disclosure of intellectual capital information is a narrative form. On the other hand, the section of an annual report in which intellectual capital mostly disclosed is a business operation section. The disclosure of intellectual capital information was at low level. Moreover, the disclosure of intellectual capital has no significant relationship with the earnings quality and the market values.

Keywords: Intellectual Capital, Earnings Quality, Market Values

บทนำ

ในสังคมดิจิทัลที่ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนการปฏิรูปกระบวนการผลิต การดำเนินธุรกิจ การค้า การบริการ รวมทั้งกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมอื่น อันส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ และคุณภาพชีวิตของคนในสังคม (กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม, 2560) องค์กรและบุคลากรจำเป็นต้องปรับตัวและรับมือกับการเปลี่ยนแปลง อีกทั้งระบบเศรษฐกิจที่ความรู้เป็นทรัพยากรหลัก (Knowledge-based Economy) คือ ระบบเศรษฐกิจที่อิงกับการใช้ความรู้ และข้อมูล เป็นตัวขับเคลื่อนในการผลิต และการกระจายสินค้า (OECD, 1996) ดังนั้นความรู้ ความสามารถของพนักงานจึงเป็นสิ่งสำคัญก่อให้เกิดนวัตกรรม สามารถสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน และนำไปสู่ความสำเร็จขององค์กร ความรู้ความสามารถ นวัตกรรม เป็นส่วนหนึ่งของทุนทางปัญญาซึ่งเป็นสินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตนที่สร้างมูลค่าให้กับองค์กร ดังนั้นการเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญาจะเป็นการลดความไม่เท่าเทียมกันของข้อมูล และเป็นประโยชน์ต่อผู้มีส่วนได้เสีย (Abeysekera, 2008)

ในการวิจัยครั้งนี้จึงมุ่งเน้นศึกษาการเปิดเผยทุนทางปัญญาและความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผยทุนทางปัญญากับคุณภาพกำไรและมูลค่าตามราคาตลาดของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยี โดยการนำเสนอในบทความนี้จะแบ่งออกเป็น 5 ส่วนได้แก่ ส่วนที่ 1 บทนำ ส่วนที่ 2 แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องส่วนที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย ส่วนที่ 4 ผลการวิจัยและอภิปรายผล ส่วนที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ โดยแต่ละส่วนมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการเปิดเผยทุนทางปัญญาของกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีที่อยู่ในดัชนี SET100
2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผยทุนทางปัญญากับคุณภาพกำไรของกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีที่อยู่ในดัชนี SET100
3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผยทุนทางปัญญากับมูลค่าตามราคาตลาดของบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีที่อยู่ในดัชนี SET100

แนวคิดและวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

ทุนทางปัญญา (Intellectual Capital) หมายถึง สินทรัพย์ที่ไม่มีตัวตนและเป็นสิ่งสำคัญที่สามารถสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจให้กับองค์กร ซึ่งเกิดจากความรู้และความสามารถที่อยู่ในตัวบุคคล ความสามารถทางนวัตกรรม กระบวนการปฏิบัติงานและระบบการบริหารเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน และสร้างความได้เปรียบให้กับองค์กร ซึ่งสามารถแบ่งองค์ประกอบของทุนทางปัญญาออกเป็น 3 ด้าน ดังนี้ ทุนมนุษย์ (Human Capital) หมายถึง ความรู้ ความสามารถของพนักงานเป็นส่วนที่ทำให้องค์กรบรรลุภารกิจและเป้าหมายขององค์กร และเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างมูลค่าให้องค์กร โดยทุนมนุษย์มีรายละเอียดเกี่ยวกับพนักงาน การศึกษา คุณวุฒิด้านวิชาชีพ การฝึกอบรม ความรู้ความสามารถที่เกี่ยวข้องในงานจิตวิญญาณในการเป็นผู้ประกอบการ (April, Bosma, & Deglon, 2003; Bozzolan, Favotto, & Ricceri, 2003; Brennan, 2001; Guthrie & Petty, 2000; Steenkamp, 2007; Yi, Harn, & Sharma, 2014)

ทุนภายใน (Internal Capital) เป็นสิ่งที่มีอยู่ในองค์กร ซึ่งเป็นสิ่งสนับสนุนการทำงานของพนักงาน และนำไปสู่การสร้างสรรคผลงานขององค์กร โดยทุนภายในมีรายละเอียดเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญา (สิทธิบัตร ลิขสิทธิ์ เครื่องหมาย) ปรัชญาในการบริหาร วัฒนธรรมองค์กร กระบวนการบริหารและกระบวนการเกี่ยวกับเทคโนโลยีระบบสารสนเทศและเครือข่ายคอมพิวเตอร์โดยพบได้จากการศึกษาของ Bozzolan et al. (2003) Steenkamp (2007) Husin, Hooper, and Olesen (2012) และ Cinquini, Passetti, Tenucci, and Frey (2012)

ทุนภายนอก (External Capital) เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างองค์กรกับผู้มีส่วนได้เสีย โดยทุนภายนอกมีรายละเอียดเกี่ยวกับ ข้อมูลตราสินค้า ลูกค้า ความจงรักภักดีของลูกค้า การสร้างภาพลักษณ์องค์กร ช่องทางการจัดจำหน่าย ความร่วมมือทางธุรกิจ หรือพันธมิตรทางธุรกิจ ข้อตกลงร่วมกัน

สัญญา ข้อตกลงการค้าเฟรนส์ไชส์ ซึ่งพบได้ในการศึกษาของ Guthrie and Petty (2000) Brennan (2001) April et al. (2003) Bozzolan et al. (2003), Steenkamp (2007) Husin et al. (2012) และ Cinquini et al. (2012)

จากการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยได้กำหนดรายละเอียดขององค์ประกอบของทุนทางปัญญา โดยทุนมนุษย์ (Human Capital) ประกอบด้วยคุณลักษณะพนักงาน การฝึกอบรมและการพัฒนาความรู้ที่เกี่ยวข้องในงานประเด็นเรื่องความเท่าเทียมกันความล้มพันธ์กับพนักงาน สวัสดิการพนักงาน จิตวิญญาณในการเป็นผู้ประกอบการ ทุนภายใน (Internal Capital) ประกอบด้วย ทรัพย์สินทางปัญญา ปรัชญาในการบริหารวัฒนธรรมองค์กรกระบวนการบริหารและกระบวนการเกี่ยวกับเทคโนโลยีระบบสารสนเทศและเครือข่ายคอมพิวเตอร์การวิจัยและพัฒนา ทุนภายนอก (External Capital) ประกอบด้วย ความสัมพันธ์ด้านการเงิน เครื่องหมายผลิตภัณฑ์ ลูกค้า/ ความพึงพอใจของลูกค้า การสร้างภาพลักษณ์องค์กร ช่องทางการจัดจำหน่าย ความร่วมมือทางธุรกิจ ข้อตกลงร่วมกันและการค้าเฟรนส์ไชส์

ด้วยความตระหนักที่เพิ่มขึ้นของความสำคัญของทุนทางปัญญา การเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญา เป็นการลดความเสี่ยงจากการแสวงหาผลประโยชน์เนื่องจากการลดความไม่เท่าเทียมกันของข้อมูล (Farooq and Nielsen, 2014) สอดคล้องกับ Kamath (2008) ระบุว่า การเปิดเผยทุนทางปัญญาของบริษัททำให้เพิ่มความโปร่งใสให้กับตลาดทุนและสร้างความน่าเชื่อถือและความไว้วางใจให้กับผู้มีส่วนได้เสีย นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องมือที่สร้างมูลค่าทางการตลาดจากการศึกษาการเปิดเผยทุนทางปัญญาที่ผ่านมาพบว่า การเปิดเผยทุนทางปัญญาอยู่ในระดับต่ำ (Guthrie and Petty, 2000; Shaban et al., 2014) เนื่องจากยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องทุนทางปัญญา และยังไม่มียุทธศาสตร์ของการเปิดเผยที่ชัดเจน ทั้งนี้ Steenkamp (2007) Cinquini et al. (2012) และ Wagiciengo and Belal (2012) พบว่าการเปิดเผยทุนทางปัญญาจะเน้นไปด้านทุนมนุษย์

สำหรับการเปิดเผยในรายละเอียดของแต่ละองค์ประกอบทุนมนุษย์ ส่วนใหญ่มีการเปิดเผยในรายละเอียดเกี่ยวกับพนักงาน และการฝึกอบรม ความรู้ที่เกี่ยวข้องในงาน โดยพบได้จากการศึกษาของ April et al. (2003) Abeysekera and Guthrie (2004) และ Guthrie, Petty, and Ricceri (2006) ทั้งนี้ การศึกษาการเปิดเผยทุนทางปัญญาในประเทศไทย อัญญาพร จันทร์ประไพภัทร (2553) พบว่า หัวข้อที่มีการเปิดเผยมากที่สุดคือหัวข้อเกี่ยวกับสวัสดิการพนักงาน นโยบายการพัฒนาหรือฝึกอบรม ชื่อประเภทหลักสูตรที่อบรมของบริษัท ความรู้ ประสบการณ์

การเปิดเผยทุนภายใน มีการเปิดเผยในหัวข้อ กระบวนการบริหาร ปรัชญาในการบริหาร ระบบสารสนเทศวัฒนธรรมองค์กร เป็นส่วนใหญ่ โดยพบได้จากการศึกษาของ Abeysekera and Guthrie (2005) Yi and Davey (2010) และ Cinquini et al. (2012) สำหรับการเปิดเผยทุนภายนอก การศึกษาที่ผ่านมาพบว่าส่วนใหญ่มีการเปิดเผยในหัวข้อ ลูกค้า ช่องทางการจำหน่าย ความร่วมมือทางธุรกิจ ตราสินค้า โดยพบได้จากการศึกษาของ April et al. (2003) Bozzolan et al. (2003) Abeysekera and Guthrie (2005) Guthrie and Abeysekera (2006) และ Cinquini et al. (2012) ทั้งนี้ Abeysekera and Guthrie (2005) พบว่า มีการเปิดเผยข้อมูลการสร้างภาพลักษณ์องค์กรมาก เนื่องจากบริษัทที่ทำการศึกษาคือบริษัทที่มีมูลค่าตามราคาตลาดสูงสุด จึงย่อมมีความโดดเด่นหรือเป็นที่รู้จัก ดังนั้นการสร้างภาพลักษณ์ขององค์กรถือเป็นทรัพย์สินที่ล้ำค่าในการส่งเสริมมูลค่าขององค์กร และยังเป็น การส่งเสริมภาพลักษณ์ในการเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม

ทั้งนี้การศึกษาของ Abeysekera and Guthrie (2004) Steenkamp (2007) Yi and Davey (2010) Abeysekera (2011) และ Singh and Kansal (2011) พบว่า การเปิดเผยทุนทางปัญญาส่วนใหญ่จะเป็นแบบบรรยาย โดย Abeysekera and Guthrie (2004) ระบุว่า การบรรยายเป็นวิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ เนื่องจากคนสามารถเรียนรู้ได้ดีจากการเล่าเรื่อง สอดคล้องกับ Dumay (2008) ได้ระบุว่า การเปิดเผยแบบบรรยายช่วยให้เข้าใจ กิจกรรมการบริหาร การขับเคลื่อนกิจกรรมการบริหารในอนาคตและการเปลี่ยนแปลงขององค์กร สำหรับตำแหน่งการเปิดเผยทุนทางปัญญาในรายงานประจำปี Abeysekera and Guthrie (2004) Guthrie and Abeysekera (2006) และ Steenkamp (2007) พบว่า มีการเปิดเผยใน

ตำแหน่งการประกอบธุรกิจมากที่สุด ทั้งนี้การศึกษาของ Wagiciengo and Belal (2012) ระบุว่าตำแหน่งการเปิดเผยทุนทางปัญญามีความสำคัญเนื่องจากเป็นการให้ข้อมูลเชิงลึกที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเผยทุนทางปัญญา นอกจากนี้ Guthrie and Petty (2000) ระบุว่าตำแหน่งของการเปิดเผยสามารถบอกถึงการวางกฎเกณฑ์ของบริษัทที่จะพัฒนาทุนทางปัญญาของบริษัทนั้นได้

อย่างไรก็ตามเนื่องจากประสิทธิภาพตลาดทุนในแต่ละประเทศมีความแตกต่างกันซึ่งอาจจะส่งผลกระทบต่อทุนทางปัญญาที่แตกต่างกัน สำหรับประเทศไทยนั้นตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเป็นตลาดที่มีประสิทธิภาพในระดับปานกลาง โดยราคาของหลักทรัพย์จะมีการปรับเปลี่ยนเพื่อตอบสนองต่อข่าวสาร การเปิดเผยข้อมูลต่างๆ ได้รวดเร็วและเหมาะสม และเพียงพอต่อการตัดสินใจของนักลงทุน (ศุภวัฒน์ วัฒนธรมปดิ, พิรุณา ไบโลวัส, และ เวทวงศ์ พวงทรัพย์, 2555) อีกทั้งปัจจัยด้านระบบกฎหมายของแต่ละประเทศที่แตกต่างกันอาจจะมีผลกับการเปิดเผยทุนทางปัญญา โดยระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) จะให้ความสำคัญกับการปกป้องสิทธิของผู้ถือหุ้นและปกป้องผลประโยชน์ของนักลงทุนมากกว่าประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Code Law) และประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณีจะให้ความสำคัญกับการนำเสนอรายงานทางการเงินที่ยุติธรรม แต่สำหรับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษรจะให้ความสำคัญกับการเปิดเผยข้อมูลตามข้อกำหนดกฎหมาย (กิตติมา อัครนพวงศ์, 2559) เช่นเดียวกับการศึกษาของ La Porta, Lopez-de-Silanes, Schleifer, and Wishny (1997) พบว่าประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี มีการปกป้องนักลงทุนมากกว่า เมื่อเทียบกับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร นอกจากนี้ Bushman, Piptroski, and Smith (2004) ระบุว่าความโปร่งใสของบริษัทอยู่ในระดับสูงในประเทศที่ใช้กฎหมายจารีตประเพณี และการรายงานทางการเงินมีความโปร่งใสมากขึ้น เมื่อเทียบกับประเทศที่ใช้กฎหมายลายลักษณ์อักษร

ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผยทุนทางปัญญากับคุณภาพกำไร

ความไม่เท่าเทียมกันของข้อมูลเป็นสิ่งที่ตลาดทุนและนักลงทุนตระหนักถึง โดยความไม่เท่าเทียมกันของข้อมูลอาจลดลงได้ด้วยการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพผลกำไรและการรับรู้ทุนทางปัญญาเป็นสินทรัพย์ (Sofian, Rasid, Mehri, & Rashid, 2011) แต่เนื่องจากยังไม่มีกรรับรู้ทุนทางปัญญาในรายงานทางการเงิน ดังนั้นการเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญาจะส่งผลให้การลดความไม่เท่าเทียมกันของข้อมูลระหว่างผู้บริหารกับผู้มีส่วนได้เสียได้ ทั้งนี้Tan and Liu (2017) พบว่าการเปิดเผยข้อมูลที่มีคุณภาพสูงทำให้ได้รับความไว้วางใจจากนักลงทุนมากขึ้น ซึ่งการเปิดเผยข้อมูลที่ไม่ใช่ทางการเงิน เป็นการช่วยลดข้อจำกัดทางการเงินและช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการลงทุน จากการศึกษาของ Francis, Nanda, and Olsson (2008) พบว่าบริษัทที่มีคุณภาพกำไรได้มีการเปิดเผยข้อมูลโดยสมัครใจมากกว่าบริษัทที่มีคุณภาพกำไรไม่ดี สอดคล้องกับ Bahmani (2014) ที่ระบุว่าข้อมูลที่มีคุณภาพจะทำให้ผู้จัดการมีแรงจูงใจในการเปิดเผยมากขึ้น ซึ่งจะเห็นได้ว่าการเปิดเผยข้อมูลจะมีความเกี่ยวข้องกับการคุณภาพกำไรหรือการจัดการกำไรของผู้บริหาร โดยการศึกษาที่ผ่านมาพบว่าการเปิดเผยข้อมูลมีความสัมพันธ์ทางลบกับการจัดการกำไรเช่นงานวิจัยของAlzoubi (2016) ศึกษาคุณภาพการเปิดเผยข้อมูลในรายงานประจำปีกับการจัดการกำไร ผลการศึกษาพบความสัมพันธ์เชิงลบระหว่างคุณภาพการเปิดเผยกับการจัดการกำไร

อย่างไรก็ตามงานวิจัย Muttakin and Khan (2015) พบว่าการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการจัดการกำไร หรืออีกนัยหนึ่งคือการเปิดเผยข้อมูลความรับผิดชอบต่อสังคมมากจะทำให้คุณภาพกำไรต่ำเนื่องจากการตกแต่งกำไร ทั้งนี้ยังมี Consoni, Colauto, and Lima (2017) ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผยข้อมูลโดยสมัครใจกับการจัดการกำไร เนื่องจากลักษณะและปัจจัยของบริษัทที่เกี่ยวข้องกับสภาพแวดล้อมขององค์กร และผู้ถือหุ้นมีอำนาจการควบคุมและมีการเข้าถึงข้อมูล นอกจากนี้ Jo and Kim (2007) ชี้ให้เห็นว่าการเปิดเผยข้อมูลเป็นการเพิ่มความโปร่งใสและลดแรงจูงใจในการจัดการกำไร เนื่องจากการเปิดเผยที่โปร่งใสมากขึ้นช่วยให้นักลงทุนสามารถตรวจสอบการจัดการกำไรได้ จากงานวิจัยที่ผ่านมาพบว่าการเปิดเผยข้อมูลมีความสัมพันธ์กับคุณภาพกำไร และการจัดการกำไร ทั้งนี้การวัดคุณภาพกำไร หรือการวัดการจัดการกำไร จะทำการวัดโดยใช้รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร (Discretionary accruals) ตามตัวแบบของ Modified Jones Model เช่น

งานวิจัยของ Muttakin and Khan (2015) Alzoubi (2016) และ Consioni et al. (2017) จากการทบทวนวรรณกรรมจึงเป็นที่มาของสมมติฐานงานวิจัยครั้งนี้

H1: การเปิดเผยทุนทางปัญญาที่มีความสัมพันธ์ทางลบกับรายการค่างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร ของบริษัทกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีที่อยู่ในดัชนี SET 100

ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผยทุนทางปัญญากับมูลค่าตามราคาตลาด

การเปิดเผยทุนทางปัญญาเป็นการลดความผิดพลาดในการประมาณราคาหุ้นและเพิ่มมูลค่าการตลาด (Alfraih, 2017) จากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า การเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญาที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับมูลค่าตามราคาตลาด (Abdolmohammadi, 2005; Ahmed Haji, 2016; Anam, Fatima, & Majdi, 2011; Gamerschlag, 2013) เนื่องจากการเปิดเผยทุนทางปัญญาที่มีประโยชน์ในการเพิ่มมูลค่าตลาดของบริษัท ดังนั้นจึงเป็นการสร้างแรงจูงใจให้บริษัทเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญามากขึ้น และช่วยให้ผู้มีส่วนได้เสียเข้าใจถึงกระบวนการในการสร้างความมั่งคั่งของบริษัท (Anam et al., 2011)

ในทางกลับกันการศึกษาของ Citron, Holden, Selim, and Oehlche (2005) และ Mishra, Devi, and Gupta (2015) ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผยข้อมูลทุนมนุษย์กับมูลค่าตามราคาตลาด เนื่องจากการเปิดเผยข้อมูลทุนมนุษย์อาจไม่ได้เป็นตัวบ่งชี้มูลค่าตามราคาตลาดของบริษัทอาจจะเนื่องมาจากผู้มีส่วนได้เสียไม่ได้เชื่อมโยงการเปิดเผยข้อมูลทุนมนุษย์กับมูลค่าตลาดของบริษัท โดยอาจจะใช้แหล่งข้อมูลอื่น เนื่องจากการเปิดเผยทุนมนุษย์ในรายงานประจำปียังอยู่ในระดับต่ำ และการขาดกรอบการรายงานที่ใช้เป็นแนวทางในการเปิดเผยข้อมูลทุนมนุษย์ ทั้งนี้ Mouritsen (2003) ระบุว่าทุนทางปัญญาเป็นทรัพย์สินไม่มีตัวตนยังไม่มีกำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนโดยตลาดทุนและไม่ได้ถูกนำเสนอในรูปแบบรายงานทางการเงินทำให้ความเข้าใจในเรื่องทุนทางปัญญามีจำกัด ยากในการคาดการณ์พฤติกรรมราคาหุ้นจากการทบทวนวรรณกรรมผลการวิจัยส่วนใหญ่พบว่า การเปิดเผยทุนทางปัญญาที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับมูลค่าตามราคาตลาด ซึ่งในงานวิจัยนี้ได้ตั้งสมมติฐานตามผลการวิจัยส่วนใหญ่ที่ชี้ให้เห็นว่าการเปิดเผยทุนทางปัญญาที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับมูลค่าตามราคาตลาดจึงเป็นที่มาของสมมติฐานงานวิจัยครั้งนี้

H2: การเปิดเผยทุนทางปัญญาที่มีความสัมพันธ์ทางบวกกับมูลค่าตามราคาตลาดของบริษัทกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีที่อยู่ในดัชนี SET 100

วิธีการดำเนินวิจัย

การศึกษาค้นคว้าความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผยทุนทางปัญญากับคุณภาพกำไรและมูลค่าตามราคาตลาด กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ บริษัทที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยี โดยกำหนดรายชื่อหลักทรัพย์ในกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีที่นำมาใช้ในการคำนวณดัชนี SET 100 Index อย่างต่อเนื่องในระหว่างปี 2556 – 2559 ซึ่งมีจำนวน 8 บริษัท รวมทั้งสิ้น 32 ข้อมูลในการเลือกศึกษากลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยี เนื่องจากการที่ทุนทางปัญญาเป็นทรัพย์สินที่มีค่าและเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการแข่งขันโดยเฉพาะในอุตสาหกรรมเทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งสินทรัพย์ไม่มีตัวตนมีความสำคัญมากกว่าสินทรัพย์ที่มีตัวตน (Wang & Chang, 2005) และ Joshi, Ubha, and Sidhu (2012) กล่าวว่า กลุ่มบริษัทซอฟต์แวร์และเทคโนโลยีสารสนเทศ ผลผลิตที่ได้ของบริษัทจะขึ้นอยู่กับทักษะของพนักงาน ดังนั้นความรู้ความสามารถ ทักษะของพนักงานจึงมีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กร ประกอบกับประเทศไทยกำลังขับเคลื่อนเข้าสู่อุตสาหกรรม 4.0 ซึ่งกลุ่มอุตสาหกรรมดังกล่าวมีลักษณะของธุรกิจที่มีส่วนช่วยในการสนับสนุนการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม 4.0 ของประเทศ จึงทำให้เป็นกลุ่มอุตสาหกรรมที่น่าสนใจศึกษา โดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ข้อมูลทุนทางปัญญาในรายงานประจำปีประกอบด้วย การกำหนดกรอบแนวคิดของการวิเคราะห์เนื้อหา การกำหนดรหัสการแปลเนื้อหาเป็นข้อมูล และการแปลข้อมูลเป็นตัวเลข โดยกำหนดการเปิดเผยทุนทางปัญญาออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ รูปแบบการเปิดเผย ลักษณะการเปิดเผย และตำแหน่งการเปิดเผย ซึ่งมีขั้นตอนประกอบด้วย ทำการกำหนดหัวข้อหรือรายการ (Item) และค่าสำคัญของแต่ละองค์ประกอบเพื่อใช้ในการวิเคราะห์เนื้อหา การจัดทำกระดานทำการเพื่อบันทึกข้อมูลการเปิดเผยจำแนกตามรูปแบบการเปิดเผย ลักษณะ และ

ตำแหน่งการเปิดเผย การจัดทำกระดาษทำการเพื่อสรุปการเปิดเผยข้อมูล การวัดระดับการเปิดเผยด้วยระดับเปอร์เซ็นต์โทล์และการวิเคราะห์การเปิดเผยข้อมูล โดยแบ่งองค์ประกอบของทุนทางปัญญาออกเป็น 3 องค์ประกอบ คือ ทุนมนุษย์ (Human Capital) ทุนภายใน (Internal Capital) และทุนภายนอก (External Capital) การเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญาโดยมีรายละเอียดดังนี้

1. รูปแบบการเปิดเผยข้อมูล (Form of Disclosure) ประกอบด้วย การเปิดเผยรูปแบบคำ (Word) ภาพ (Visuals) และแผนภูมิ (Charts) โดยการนับจำนวนคำ (Word count) จะนับคำที่เกี่ยวข้องกับคำสำคัญที่กำหนด สำหรับการนับภาพและแผนภูมิจะทำการนับจำนวนพื้นที่ของภาพและแผนภูมิ โดยเทียบกับขนาดของกระดาษในรายงานประจำปี ซึ่งมีขนาดของกระดาษเท่ากับขนาดกระดาษ A4 ทำการแบ่งพื้นที่ออกเป็น 48 ช่อง (6x8) (Adams, 2004)

2. ลักษณะการเปิดเผยข้อมูล (Nature of Disclosure) ประกอบด้วย ข้อมูลบรรยาย (Declarative) ข้อมูลเชิงตัวเลข (Numerical) และข้อมูลจำนวนเงิน (Fiscal Value)

3. ตำแหน่งการเปิดเผยข้อมูล (Location of Disclosure) ประกอบด้วย ปก ข้อมูลทางการเงินที่สำคัญ สารจากกรรมการ ข้อมูลทั่วไป ปัจจัยความเสี่ยง ลักษณะการประกอบธุรกิจ โครงสร้างเงินทุนและการจัดการ รายการระหว่างกัน คำอธิบายการวิเคราะห์ฐานะการเงินและผลการดำเนินงาน การประกอบธุรกิจแต่ละสายผลิตภัณฑ์ ทรรศน์ที่ใช้ในการประกอบธุรกิจ ข้อพิพาททางกฎหมาย และการควบคุมภายใน

ทั้งนี้เมื่อเก็บข้อมูลทุนทางปัญญาตามรูปแบบการเปิดเผย ลักษณะการเปิดเผย และตำแหน่งการเปิดเผย ในกระดาษทำการเรียบร้อยแล้วก็ทำการนำไปวิเคราะห์ลักษณะและระดับการเปิดเผยทุนทางปัญญา และหาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผยทุนทางปัญญากับคุณภาพกำไรและมูลค่าตามราคาตลาด

สำหรับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผยทุนทางปัญญากับคุณภาพกำไร ในการวัดคุณภาพกำไร วัดด้วยรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหาร (Discretionary accruals) ใช้แบบจำลองของ Modified Jones Model ตัวแบบในการศึกษา ดังนี้

$$DAC_{i,t} = \alpha + \beta_1 ICD_{i,t} + \beta_2 SIZE_{i,t} + \beta_3 MB_{i,t} + \beta_4 LEV_{i,t} + \beta_5 ROA_{i,t} + \beta_6 LOSS_{i,t} + \beta_7 GROWTH_{i,t} + \beta_8 AGE_{i,t} + \mathcal{E}_{i,t}$$

โดย

$$\begin{aligned} DAC_{i,t} &= \text{รายการคงค้างที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้บริหารของบริษัท } i \text{ ในปีที่ } t \\ ICD_{i,t} &= \text{การเปิดเผยทุนทางปัญญาของบริษัท } i \text{ ในปีที่ } t \\ SIZE_{i,t} &= \text{ลอการิทึมธรรมชาติ ของสินทรัพย์รวมของบริษัท } i \text{ ในปีที่ } t \\ MB_{i,t} &= \text{อัตราส่วนมูลค่าตลาดต่อมูลค่าตามบัญชีของหุ้นบริษัท } i \text{ ในปีที่ } t \\ LEV_{i,t} &= \text{อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวมของบริษัท } i \text{ ในปีที่ } t \\ ROA_{i,t} &= \text{อัตราส่วนกำไรสุทธิต่อสินทรัพย์รวมของบริษัท } i \text{ ในปีที่ } t \\ LOSS_{i,t} &= \text{การขาดทุนของบริษัท } i \text{ หากบริษัทขาดทุนในปีที่ } t-1 \text{ ตัวแปรจะมีค่าเท่ากับ } 1 \text{ และอื่นๆ เท่ากับ } 0 \\ GROWTH_{i,t} &= \text{อัตราการเติบโตของรายได้ของบริษัท } i \text{ ในปีที่ } t \\ AGE_{i,t} &= \text{อายุของบริษัท } i \text{ ในปีที่ } t \end{aligned}$$

สำหรับการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญากับมูลค่าตามราคาตลาด โดยประยุกต์แบบจำลองของ Abdolmohammadi (2005) และ Anamet al. (2011) โดยมูลค่าตามราคาตลาดคำนวณจากมูลค่าตามราคาตลาดต้นปีบวกกับมูลค่าตามราคาตลาดปลายปีหารสอง เช่นเดียวกับการศึกษาของ Abdolmohammadi (2005) โดยตัวแบบในการศึกษาดังนี้

โดยที่

$$MV_{it} = \alpha + \beta_1 ICD_{it} + \beta_2 BV_{it} + \beta_3 ROA_{it} + \beta_4 SIZE_{it} + \beta_5 LEV_{it} + \mathcal{E}_{it}$$

- MV_{it} = ลอการิทึมของมูลค่าตามราคาตลาด ของบริษัท i ในปี t
 ICD_{it} = การเปิดเผยทุนทางปัญญาของบริษัท i ในปี t
 BV_{it} = ลอการิทึมของผลต่างระหว่างสินทรัพย์รวมกับหนี้สินรวมของบริษัท i ในปี t
 ROA_{it} = อัตราส่วนกำไรสุทธิต่อสินทรัพย์รวมของบริษัท i ในปี t
 $SIZE_{it}$ = ลอการิทึมของสินทรัพย์ของรวมบริษัท i ในปี t
 LEV_{it} = อัตราส่วนหนี้สินรวมหารด้วยสินทรัพย์รวมของบริษัท i ในปี t

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

การเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญาตามรูปแบบการเปิดเผย พบว่า มีการเปิดเผยข้อมูลโดยใช้ตัวอักษร (จำนวนคำ) มากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Steenkamp (2007) และ Li and Mangena (2014) อาจเนื่องมาจากการเปิดเผยคำหรือข้อความที่เป็นลักษณะพื้นฐานของการนำเสนอข้อมูล สามารถทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ และหากมีการเปิดเผยภาพหรือแผนภูมิ ยังคงมีการอธิบายเป็นคำหรือข้อความเพื่อให้มีความเข้าใจที่ชัดเจนขึ้น จึงทำให้การเปิดเผยข้อมูลโดยใช้คำมากที่สุด นอกจากนี้พบว่าองค์ประกอบด้านทุนมนุษย์มีการเปิดเผย โดยใช้ตัวอักษร (จำนวนคำ) มากที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาของ Steenkamp (2007) Cinquini et al. (2012) และ Wagiciengo and Chang (2012) อาจเนื่องมาจากการให้ความสำคัญกับการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับทุนมนุษย์ของบริษัทกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีที่อยู่ในดัชนี SET100 เนื่องจากทุนมนุษย์เป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรทำให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขัน และเป็นทรัพยากรที่มีค่าที่สุด (Gamerschlag, 2013) จึงทำให้มีการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับทุนมนุษย์เพื่อสื่อสารให้กับผู้มีส่วนได้เสียได้รับรู้ข้อมูลดังกล่าว

การเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญาตามลักษณะการเปิดเผย พบว่ามีการเปิดเผยข้อมูลโดยใช้การบรรยายมากที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Abeysekera and Guthrie (2004) Steenkamp (2007) Yi and Davey (2010) Abeysekera (2011) และ Singh and Kansal (2011) เนื่องจากการบรรยายเป็นวิธีการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ และคนสามารถเรียนรู้ได้ดีจากการเล่าเรื่องหรือการบรรยาย (Abeysekera and Guthrie, 2004) ซึ่งชี้ให้เห็นว่าการเปิดเผยข้อมูลด้วยวิธีการบรรยายทำให้นักลงทุนมีความเข้าใจทุนทางปัญญามากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ Dumay (2008) ระบุว่า การเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญาด้วยการบรรยายเป็นการช่วยให้เข้าใจกิจกรรมการบริหาร การขับเคลื่อนการบริหารในอนาคตและการเปลี่ยนแปลงขององค์กรตั้งนั้นการที่บริษัทกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีที่อยู่ในดัชนี SET100 เน้นการเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญาโดยใช้การบรรยายเพื่อทำให้การสื่อสารเข้าใจได้ง่ายขึ้น

สำหรับตำแหน่งการเปิดเผยในรายงานประจำปีพบมากที่สุดในตำแหน่งการประกอบธุรกิจ สาระจากกรรมการ ซึ่งสอดคล้องกับ Abeysekera and Guthrie (2004) Guthrie and Abeysekera (2006) และ Steenkamp (2007) พบว่าตำแหน่งการเปิดเผยทุนทางปัญญาพบมากในตำแหน่งการประกอบธุรกิจ คำอธิบายการวิเคราะห์ฐานะการเงินและผลการดำเนินงาน สาระจากกรรมการ ทั้งนี้ Wagiciengo and Belal (2012) ระบุว่าตำแหน่งการเปิดเผยทุนทางปัญญามีความสำคัญเนื่องจากการให้ข้อมูลเชิงลึกที่เกี่ยวข้องกับการเปิดเผยทุนทางปัญญาในแบบต่างๆ นอกจากนี้ Guthrie and Petty (2000) ระบุว่าตำแหน่งของการเปิดเผยสามารถบอกถึงการวางกฎเกณฑ์ของบริษัทที่จะพัฒนาทุนทางปัญญาของบริษัทนั้นได้

สำหรับรายละเอียดการเปิดเผยข้อมูลทุนมนุษย์ (Human Capital) พบว่าส่วนใหญ่มีการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับความรู้ที่เกี่ยวข้องในงานการฝึกอบรมและการพัฒนา และสวัสดิการพนักงาน ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Abeysekera and Guthrie (2004) และ Guthrie and Abeysekera (2006) พบว่าส่วนใหญ่มีการเปิดเผยในรายละเอียดหรือหัวข้อเกี่ยวกับพนักงาน และการฝึกอบรม ความรู้ที่เกี่ยวข้องในงาน จากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่าบริษัทกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีที่อยู่ในดัชนี SET100

จะเน้นให้ความสำคัญกับการเปิดเผยข้อมูลความรู้ที่เกี่ยวข้องในงานการฝึกอบรมและการพัฒนาและสวัสดิการพนักงานอาจเป็นเพราะการที่บริษัทให้ความสำคัญกับความรู้ความสามารถของพนักงาน และการพัฒนาความรู้ความสามารถ อันนำมาซึ่งพนักงานที่มีคุณภาพ ก่อให้เกิดนวัตกรรมซึ่งสร้างมูลค่าให้กับกิจการ ดังนั้น การเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวจึงเป็นการสื่อสารและส่งสัญญาณกระบวนการสร้างมูลค่าและความได้เปรียบในการแข่งขันขององค์กร

การเปิดเผยข้อมูลทุนภายใน (Internal Capital) พบว่ามีการเปิดเผยส่วนข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการบริหารและการบวกรวมเกี่ยวกับเทคโนโลยี ปรัชญาในการบริหาร และวัฒนธรรมองค์กรมากที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาของ Abeysekera and Guthrie (2005) Yi and Davey (2010) และ Cinquini et al. (2012) ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวเป็นการสื่อสารให้นักลงทุนเข้าใจในกระบวนการบริหารงาน ปรัชญา วัฒนธรรมองค์กร ซึ่งถือเป็นข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการวางแผนและตัดสินใจในการลงทุนและเป็นการสร้างความน่าเชื่อถือและความมั่นใจให้กับนักผู้ลงทุน

การเปิดเผยข้อมูลทุนภายนอก (External Capital) พบว่ามีการเปิดเผยข้อมูลการสร้างภาพลักษณ์องค์กร ช่องทางการจัดจำหน่าย และความร่วมมือทางธุรกิจ มากที่สุด สอดคล้องกับการศึกษาของ April et al. (2003), Bozzolan et al. (2003) Abeysekera and Guthrie (2005) Guthrie and Abeysekera (2006) Singh and Kansal (2011) และ Cinquini et al. (2012) ทั้งนี้ Abeysekera and Guthrie (2005) กล่าวว่า การสร้างภาพลักษณ์ขององค์กร ถือเป็นทรัพย์สินที่ล้ำค่าในการส่งเสริมมูลค่าขององค์กร และยังเป็น การส่งเสริมภาพลักษณ์ในการเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม จากผลการศึกษาบริษัทในกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีที่อยู่ในดัชนี SET 100 เน้นการเปิดเผยการสร้างภาพลักษณ์องค์กรอาจเนื่องมาจากประเทศไทยกำลังเข้าสู่อุตสาหกรรม 4.0 โดยกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยี มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรม 4.0 ตามนโยบายของรัฐบาล ดังนั้นการสร้างภาพลักษณ์องค์กรจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้บริษัทได้รับการยอมรับมากขึ้น โดยการเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมเพื่อสังคม ซึ่งจะก่อให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างบริษัทกับผู้มีส่วนได้เสียภายนอก สอดคล้องกับทฤษฎีความชอบธรรมหรือทฤษฎีข้อบ่งชี้กฎหมายเป็นการสนับสนุนให้องค์กรสมัครใจเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญาเพื่อเป็นประโยชน์ต่อผู้มีส่วนได้เสีย เป็นการเพิ่มภาพลักษณ์ที่ดีให้กับองค์กรมากขึ้น นำมาซึ่งการสร้างมูลค่าให้กับองค์กร

ผลวิเคราะห์ระดับการเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญาพบว่าระดับการเปิดเผยตามรูปแบบการเปิดเผย ลักษณะการเปิดเผย และตำแหน่งการเปิดเผย อยู่ในระดับน้อย สอดคล้องกับการศึกษาของ Guthrie and Petty (2000) และ Shaban et al. (2014) ทั้งนี้เนื่องมาจากการเปิดเผยทุนทางปัญญามีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อผู้มีส่วนได้เสีย แต่เนื่องจากยังไม่มีกำหนดหลักเกณฑ์ หรือกรอบในการเปิดเผย และยังคงขาดความเข้าใจในเชิงลึกเกี่ยวกับทุนทางปัญญา จึงทำให้การเปิดเผยทุนทางปัญญาอยู่ในระดับต่ำ

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผยทุนทางปัญญากับคุณภาพกำไร

จากตารางที่ 1 พบว่า การเปิดเผยทุนทางปัญญาไม่มีความสัมพันธ์กับรายการคงค้างที่ขึ้นอยู่ กับดุลยพินิจของผู้บริหาร (p-value มีค่าเท่ากับ 0.417 ซึ่งมีค่ามากกว่า 0.05) จึงสรุปได้ว่าการเปิดเผยทุนทางปัญญาไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพกำไร ของบริษัทกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีที่อยู่ในดัชนี SET100

นอกจากนี้ตัวแปรควบคุมคือ อัตราส่วนมูลค่าตามราคาตลาดต่อมูลค่าตามบัญชี (MB) อัตราส่วนหนี้สินรวมต่อสินทรัพย์รวม (LEV) อัตราส่วนกำไรสุทธิต่อสินทรัพย์รวม (ROA) การขาดทุนของบริษัท (LOSS) อัตราการเติบโตของรายได้ (GROWTH) อายุของบริษัท (AGE) และขนาดของกิจการ (SIZE) พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพกำไรของบริษัทกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีที่อยู่ในดัชนี SET 100 (p-value มากกว่า 0.05)

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผยทุนทางปัญญากับคุณภาพกำไร

ตัวแปร	Unstandardized Coefficients B	Standardized Coefficients Beta	t	p-value
(Constant)	-0.063		-0.272	0.788
ICD	0.000	-0.197	-0.827	0.417
MB	0.002	0.166	0.618	0.543
LEV	0.093	0.394	1.482	0.152
ROA	-0.094	-0.227	-0.767	0.451
LOSS	-0.065	-0.369	-1.578	0.128
GROWTH	-0.079	-0.265	-1.445	0.162
AGE	0.000	-0.034	-0.163	0.872
SIZE	0.005	0.112	0.516	0.611
$R^2 = 0.444$ Adj. $R^2 = 0.250$ F = 2.994				

หมายเหตุ:* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากผลการศึกษาไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผยทุนทางปัญญากับคุณภาพกำไร ของบริษัทกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีที่อยู่ในดัชนี SET100 ต่างจากผลการศึกษาของ Francis et al. (2008) ที่พบความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผยข้อมูลในรายงานประจำปีกับคุณภาพกำไร อาจเป็นเพราะว่าการเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญา ยังไม่มีการกำหนดหลักเกณฑ์หรือรูปแบบในการเปิดเผย อีกทั้งระบบกฎหมาย ความเข้มงวดของกฎหมายแตกต่างกันอาจจะทำให้ผลการศึกษาแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากประเทศสหรัฐอเมริกา ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี (Common Law) สำหรับประเทศไทยใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Code Law) ความแตกต่างของระบบกฎหมายในประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายจารีตประเพณี จะให้ความสำคัญกับการปกป้องสิทธิของผู้ถือหุ้นและปกป้องผลประโยชน์ของนักลงทุนมากกว่าประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร และจะให้ความสำคัญกับการนำเสนอรายงานทางการเงินที่ยุติธรรม แต่สำหรับประเทศที่ใช้ระบบกฎหมายลายลักษณ์อักษร (Code Law) จะให้ความสำคัญกับการเปิดเผยข้อมูลตามข้อกำหนดกฎหมาย (กิตติมา อัครนพวงศ์, 2559; La Porta, et al., 1997)

นอกจากนี้ การศึกษาของ Bushman et al. (2004) กล่าวว่าบริษัทที่อยู่ในประเทศที่ใช้กฎหมายจารีตประเพณีจะมีความโปร่งใสในระดับสูง และการรายงานทางการเงินมีความโปร่งใสมากขึ้นเมื่อเทียบกับประเทศที่ใช้กฎหมายลายลักษณ์อักษร จากความแตกต่างของระบบกฎหมาย ความเข้มงวดของกฎหมาย อาจจะทำให้มีผลต่อการเปิดเผยข้อมูลของบริษัท และการใช้ดุลยพินิจในรายการคงค้างของผู้บริหาร จึงทำให้ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผยทุนทางปัญญากับคุณภาพกำไร ของบริษัทกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีที่อยู่ในดัชนี SET100 ของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยอย่างไรก็ตามผลการศึกษาสอดคล้องกับ Consoniet al. (2017) ที่ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผยข้อมูลโดยสมัครใจกับการจัดการกำไร เนื่องจากลักษณะและปัจจัยด้านสภาพแวดล้อมขององค์กร และการมีอำนาจควบคุมและการเข้าถึงข้อมูลของผู้ถือหุ้น

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผยทุนทางปัญญากับมูลค่าตามราคาตลาด

จากตารางที่ 2 พบว่าการเปิดเผยทุนทางปัญญาไม่มีความสัมพันธ์กับมูลค่าตามราคาตลาดของบริษัทกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีที่อยู่ในดัชนี SET 100 (p-value มีค่าเท่ากับ 0.399 ซึ่งมีความมากกว่า 0.05) สำหรับตัวแปรควบคุมพบว่าอัตราส่วนกำไรสุทธิต่อสินทรัพย์รวม (ROA) และขนาดของกิจการ (SIZE) มีความสัมพันธ์ทางบวกกับมูลค่าตามราคาตลาดอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value < 0.05) ส่วนตัวแปรควบคุมอื่นๆ พบว่าไม่มีความสัมพันธ์กับมูลค่าตามราคาตลาด เนื่องจาก p-value มีค่ามากกว่า 0.05

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผยทุนทางปัญญากับคุณภาพกำไร

ตัวแปร	Unstandardized Coefficients B	Standardized Coefficients Beta	t	p-value
(Constant)	-2.460		-1.359	0.186
ICD	-0.002	-0.053	-0.858	0.399
ROA	5.556	0.483	6.825	0.000*
LEV	0.060	0.009	0.081	0.936
SIZE	0.959	0.770	4.706	0.000*
BV	0.143	0.101	0.725	0.475
$R^2 = 0.934$ Adj. $R^2 = 0.921$ $F = 73.502$				

หมายเหตุ : * มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

นอกจากนี้ ผลวิจัยไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผยทุนทางปัญญากับมูลค่าตามราคาตลาดของบริษัทกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีที่อยู่ในดัชนี SET100ซึ่งต่างจากผลการศึกษาของ Abdolmohammadi (2005) และ Anam et al. (2011) ที่พบความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญากับมูลค่าตามราคาตลาด อาจเป็นเพราะว่า ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยเป็นตลาดที่มีประสิทธิภาพในระดับปานกลาง (ศุภวัฒน์ วัฒนธรรปติ และคณะ, 2555) ดังนั้นอาจจะเป็นไปได้ว่าความแตกต่างด้านประสิทธิภาพของตลาดความเข้มงวดของกฎหมายจะมีผลต่อการให้ความสนใจข้อมูลทุนทางปัญญาของนักลงทุนที่ต่างกัน นอกจากนี้การเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญาในประเทศไทยอยู่ในระดับน้อย เนื่องจากยังไม่มีหลักเกณฑ์ในการเปิดเผยข้อมูล ซึ่งจากเหตุผลด้านความแตกต่างของประสิทธิภาพของตลาด ความเข้มงวดของกฎหมาย และการขาดหลักเกณฑ์ในการเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญา อาจเป็นเหตุผลที่ทำให้ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญากับมูลค่าตามราคาตลาดของบริษัทกลุ่มอุตสาหกรรมเทคโนโลยีที่อยู่ในดัชนี SET100 ของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

แต่อย่างไรก็ตามผลการศึกษาสอดคล้องกับ Citron et al. (2005) และ Mishra et al. (2015) ที่ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างการเปิดเผยข้อมูลทุนมนุษย์กับมูลค่าตามราคาตลาด อาจจะเป็นเนื่องจากผู้มีส่วนได้เสียไม่ได้เชื่อมโยงการเปิดเผยข้อมูลทุนมนุษย์กับมูลค่าตลาดของบริษัท โดยอาจจะใช้แหล่งข้อมูลอื่นเหตุผลเพราะการเปิดเผยทุนมนุษย์ในรายงานประจำปียังอยู่ในระดับต่ำ และการขาดกรอบการรายงานที่ใช้เป็นแนวทางในการรายงานเกี่ยวกับทุนมนุษย์ และ Mouritsen (2003) ระบุว่าทุนทางปัญญายังไม่มี การกำหนดหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนโดยสถาบันตลาดทุนและทุนทางปัญญาไม่ได้ถูกนำเสนอในรูปแบบรายงานทางการเงินทำให้ความเข้าใจในเรื่องทุนทางปัญญามีจำกัด และทำให้ยากในการคาดการณ์พฤติกรรมราคาหุ้น

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาพบว่า การเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญาตามรูปแบบการเปิดเผย มีการเปิดเผยข้อมูลโดยใช้ตัวอักษร (จำนวนคำ) มากที่สุด สำหรับลักษณะการเปิดเผยพบว่าการเปิดเผยโดยใช้การบรรยายมากที่สุด ตำแหน่งการเปิดเผยในรายงานประจำปีพบในตำแหน่งการประกอบธุรกิจมากที่สุด โดยองค์ประกอบด้านทุนมนุษย์มีการเปิดเผยโดยใช้ตัวอักษร (จำนวนคำ) มีลักษณะการบรรยาย และตำแหน่งการเปิดเผยในรายงานประจำปีพบมากที่สุดในตำแหน่งการประกอบธุรกิจ สำหรับระดับการเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญาพบว่าระดับการเปิดเผยทุนทางปัญญาตามรูปแบบการเปิดเผย ลักษณะการเปิดเผย และตำแหน่งการเปิดเผย อยู่ในระดับน้อย การเปิดเผยทุนทางปัญญาไม่มีความสัมพันธ์กับคุณภาพกำไรและมูลค่าตามราคาตลาด

จากการศึกษาพบว่า การเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญา ยังไม่มีการรับรู้ไว้ในรายงานทางการเงิน และยังไม่มีการกำหนดรูปแบบ หลักเกณฑ์ในการเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญา เพราะฉะนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วย ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ สภาวิชาชีพบัญชีในพระบรมราชูปถัมภ์ ควรกำหนดแนวทางและการส่งเสริมหรือสนับสนุนให้องค์กรเห็นความสำคัญและตระหนักถึงการเปิดเผยทุนทางปัญญา เพื่อประโยชน์ต่อองค์กรและผู้มีส่วนได้เสีย เนื่องจากการเปิดเผยทุนทางปัญญาเป็นการให้ข้อมูลที่ตอบสนองผู้มีส่วนได้เสียในระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ที่ให้ความสำคัญกับความรู้ที่เป็นทรัพยากรหลัก จากผลการศึกษาจะเห็นได้ว่ากิจการอาจจะนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการเปิดเผยทุนทางปัญญาเพื่อสนับสนุนวิสัยทัศน์ พันธกิจและกลยุทธ์ขององค์กร และการสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในอนาคต ในส่วนของหน่วยงานกำกับดูแลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องใช้เป็นแนวทางหรือส่งเสริมสนับสนุนการเปิดเผยข้อมูลทุนทางปัญญาเพื่อประโยชน์แก่ผู้มีส่วนได้เสีย นอกจากนี้ในส่วนของนักลงทุนสามารถนำผลที่ได้จากการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการวิเคราะห์กิจการเพื่อประเมินคุณค่าที่แท้จริงขององค์กรและใช้ประกอบการตัดสินใจสำหรับข้อเสนอแนะของการวิจัยครั้งต่อไปควรขยายขอบเขตกลุ่มตัวอย่าง การเก็บรวบรวมข้อมูลทุนทางปัญญาเพิ่มเติมนอกเหนือจากรายงานประจำปี และใช้ตัวแบบในการวัดคุณภาพกำไรด้วยวิธีอื่นๆ เพื่อให้เห็นผลการวิจัยในมุมมองที่แตกต่างกันไปและเป็นประโยชน์ต่อนักวิชาการรวมถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องต่อไป

บรรณานุกรม

- กิตติมา อัครนุกพงศ์. (2559). *การบัญชีระหว่างประเทศ*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2560). *เศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล (Digital Economy)*. สืบค้นเมื่อ 15 ธันวาคม 2560, จาก <http://www.mdes.go.th/view/1/home>.
- ศุภวัฒน์ วัฒนธนปติ พิรุณา ไบโลวัล และเวทวงศ์ พงษ์ทรัพย์. (2555). การทดสอบความมีประสิทธิภาพของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในมิติของข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับนโยบายทางการเงินของประเทศสหรัฐอเมริกา. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 26, 109-130.
- อัญญาพร จันทร์ประไพภัทร. (2553). *การเปิดเผยข้อมูลทุนมนุษย์ในประเทศไทย*. (การศึกษาระดับปริญญาโททางบัญชี). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- Abdolmohammadi, M. J. (2005). Intellectual capital disclosure and market capitalization. *Journal of Intellectual Capital*, 6(3), 397-416.
- Abeysekera, I. (2008). Intellectual Capital disclosure trends: Singapore and Sri Lanka. *Journal of Intellectual Capital*, 9(4), 723-737.
- Abeysekera, I. (2011). The relation of intellectual capital disclosure strategies and market value in two political settings. *Journal of Intellectual Capital*, 12(2), 319-38.
- Abeysekera, I., & Guthrie, J. (2004). How is intellectual capital being reported in a developing nation? *Accounting and Accountability in Emerging and Transition Economies, Supplement 2*, 149-165.
- Abeysekera, I., & Guthrie, J. (2005). An empirical investigation of annual reporting trends of intellectual capital in Sri Lanka. *Critical Perspectives on Accounting*, 16(3), 151-163.
- Adams, C. A. (2004). The ethical, social and environmental reporting-performance portrayal gap. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 17(5), 731-757.
- Ahmed Haji, A. (2016). Trend of hidden values and use of intellectual capital information: Evidence from Malaysia. *Accounting Research Journal*, 29(1), 81-105.
- Alfraih, M. M. (2017). The value relevance of intellectual capital disclosure: empirical evidence from Kuwait. *Journal of Financial Regulation and Compliance*, 25(1), 22-38.
- Alzoubi, E.S.S. (2016). Disclosure quality and earnings management: Evidence from Jordan. *Accounting Research Journal*, 29(4), 429-456.
- Anam, O. A., Fatima, A. H., & Majidi, A. R. H. (2011). Effects of intellectual capital information disclosed in annual reports on market capitalization: Evidence from Bursa Malaysia. *Journal of Human Resource Costing & Accounting*, 15(2), 85-101.
- April, K.A., Bosma, P., & Deglon, D. (2003). Intellectual capital measurement and reporting: Establishing a practice in South African mining. *Journal of Intellectual Capital*, 4(2), 165-180.
- Bahmani, D. (2014). The Relation between Disclosure Quality and Information Asymmetry: Empirical Evidence from Iran. *International Journal of Financial Research*, 5(2), 110-114.
- Bontis, N. (2003). Intellectual capital disclosures in Canadian corporations. *Journal of Human Resource Costing and Accounting*, 7(1), 9-20.
- Bozzolan, S., Favotto, F., & Ricceri, F. (2003). Italian annual intellectual capital disclosure: An empirical analysis. *Journal of Intellectual Capital*, 4(4), 543-558.
- Brennan, N. (2001). Reporting intellectual capital in annual reports: Evidence from Ireland. *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 14(4), 423-436.
- Bushman, R. M., Piptroski, J. D. & Smith, A.J. (2004). What determine corporate transparency?. *Journal of Accounting Research*, 42(2), 207-252.

- Cinquini, L., Passetti, E., Tenucci, A., & Frey, M. (2012). Analyzing intellectual capital information in sustainability reports: Some empirical evidence. *Journal of Intellectual Capital*, 13(4), 531-561.
- Citron, D., Holden, J., Selim, G. & Oehliche, F. (2005). Do voluntary intellectual capital disclosure provide information about firm's intangible assets?. paper presented at the 9th Financial Reporting and Business Communication Conference, Cardiff Business School, London, July 7-8.
- Consoni, S., Colauto, R. D., & Lima, G.A.S.F.D (2017). Voluntary disclosure and earnings management: Evidence from the Brazilian capital market. *Revista Contabilidade & Finanças*, 28(74), 249-263.
- Dumay, J. (2008). Narrative disclosure of intellectual capital: A structural analysis. *Management Research News*, 31(7), 518-37.
- Farooq, O., & Nielsen, C. (2014). Improving the Information Environment for Analysts: Which Intellectual Capital Disclosures Matter the Most?. *Journal of Intellectual Capital*, 15(1), 142-156.
- Francis, J., Nanda D., & Olsson, P. (2008). Voluntary Disclosure, Earnings Quality, and Cost of Capital. *Journal of Accounting Research*, 46(1), 53-99.
- Gamerschlag, R. (2013). Value relevance of human capital information. *Journal of Intellectual Capital*, 14(2), 325-345.
- Guthrie, J., & Abeysekera, I. (2006). Content analysis of social, environmental reporting: What is new. *Journal of Human Resource Costing & Accounting*, 10(2), 114-126.
- Guthrie, J., & Petty, R. (2000). Intellectual capital: Australian annual reporting practices, *Journal of Intellectual Capital*, 1(3), 241-251.
- Husin, N. M., Hooper, K., & Olesen, K. (2012). Analysis of intellectual capital disclosure: An illustrative example. *Journal of Intellectual Capital*, 13(2), 196-220.
- Jo, H., & Kim, Y. (2007). Disclosure frequency and earnings management. *Journal of Financial Economics*, 84(2), 561-590.
- Joshi, M., Ubha, D. S., & Sidhu, J. (2012). Intellectual capital disclosures by Indian and Australian information technology companies A comparative analysis. *Journal of Intellectual Capital*, 13(4), 582-598.
- Kamath, B. (2008). Intellectual capital disclosure in India: content analysis of "Teck" firms. *Journal of Human Resource Costing & Accounting*, 12(3), 213-224.
- La Porta, R., Lopez-de-Silanes, F., Schleifer, A. & Vishny, R.W. (1997). Legal determinants of external finance. *Journal of Finance*, 52(3), 1131-1150.
- Li, J., & Mangena, M. (2014). Capital market pressures and the format of intellectual capital disclosure in intellectual capital intensive firms. *Journal of Applied Accounting Research*, 15(3), 339-354.
- Mishra, S. K., Devi. A., & Gupta. A. (2015). Voluntary Disclosure of Human Capital: Evidence from India. *The IUP Journal of Corporate Governance*, 14(4), 47-62.
- Mouritsen, J. (2003). Intellectual capital and the capital market: the circulability of intellectual capital. *Accounting, Auditing & Accountability Journal*, 16(1), 8-30.
- Muttakin, M. B., & Khan, A. (2015). A. Corporate social responsibility disclosures and earnings quality: Are they a reflection of managers' opportunistic behavior?. *Managerial Auditing Journal*, 30(3), 277-298.
- OECD. (1996). *The knowledge – based economy*. Paris: Organization for Economic Co-operation and Development.

- Shaban, M., Kavida, V., & Rentala, S. (2014). Content Analysis of Reporting Intellectual Capital in Indian Pharmaceutical Industry. *Journal of Contemporary Research in Management*, 9(1), 15-22.
- Singh, S., & Kansal, M. (2011). Voluntary disclosures of intellectual capital: An empirical analysis. *Journal of Intellectual Capital*, 12(2), 301 – 318.
- Sofian, S., Rasid, S.S A., Mehri, M., & Rashid, M. A. (2011). Moderating Effect of Intellectual Capital on Relevance of Earnings and Cost of Equity. *Australian Journal of Basic and Applied Sciences*, 5(9), 1633-1639.
- Steenkamp, N. (2007). Intellectual capital reporting in New Zealand: refining content analysis as a research method. (PhD dissertation thesis). Auckland, Australia: Auckland University of Technology.
- Tan, Y., & Liu, Y. (2017). How do investors view information disclosure quality rating? The effect of FNFI on corporate investment efficiency. *Nankai Business Review International*, 8(2), 210-230.
- Wagciengo, M. M., & Belal, A.R. (2012). Intellectual capital disclosures by South African companies: A longitudinal investigation. *Advances in Accounting*, 28(1), 111-119.
- Wang, W.Y., & Chang, C. (2005). Intellectual capital and performance in causal models: Evidence from the information technology industry in Taiwan. *Journal of Intellectual Capital*, 6(2), 222-236.
- Yi, A., & Davey, H. (2010). Intellectual capital disclosure in Chinese (mainland) companies. *Journal of Intellectual Capital*, 11(3), 326-47.
- Yi, A., Harn, H., & Sharma, U. (2014). Trends of voluntary IC disclosure in Chinese firms. *Corporate Ownership and Control*, 11(3), 122-129.